

Apelācijas instances tiesas kompetence izvērtēt morālās kaitējuma kompensācijas noteikšanas vai nenoteikšanas pamatotību

Tēze: Apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 566.panta nosacījumu pārkāpumu, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Tā kā pirmās instances tiesa, izskatot lietu, bija vērtējusi pierādījumus daļā par kaitējuma kompensācijas, tostarp morālās kompensācijas, noteikšanu un apmēru, apelācijas instances tiesa pati varēja izvērtēt morālās kaitējuma kompensācijas noteikšanas vai nenoteikšanas pamatotību.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas

Senāta Krimināllietu departamenta

2011. gada 26. janvāra

LĒMUMS

Lietā SKK – 17/2011

(Krimināllieta Nr. 11521069209)

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments šādā sastāvā:

senators referents P.Gruziņš,

senators A.Freibergs,

senators P.Dzalbe

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā A.P. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 3.novembra lēmumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2010.gada 27.maija spriedumu

A.P., personas kods [..],

atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 260.panta pirmās daļas ar piespiedu darbu uz 150 stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 1 gadu.

Pieteikums par kaitējuma kompensāciju apmierināts daļēji, piedzīts no A.P. par labu V.G. Ls 300 par advokāta sniegto juridisko palīdzību, pārējā daļā pieteikums par kaitējuma kompensāciju atstāts bez izskatīšanas.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu A.P. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš, vadot transportlīdzekli, pārkāpa ceļu satiksmes noteikumus, kā rezultātā cietušajam nodarīts vidēja smaguma miesas bojājums.

Kā konstatējusi un spriedumā atspoguļojusi pirmās instances tiesa, noziedzīgs nodarījums izdarīts šādos apstākļos.

2009.gada 9.decembrī ap plkst.18:10 A.P. vadīja automašīnu Audi A6, valsts reģistrācijas numurs [..], un brauca ar to Rīgā pa Tvaika ielu no Sliežu ielas puses Gaujienas ielas virzienā. Tuvojoties Tvaika ielas namam Nr.54/3, A.P. pārkāpa Ceļu satiksmes noteikumu 4.,10.,34.,70.,113. un 121.3.punkta prasības, nerīkojās saskaņā ar šiem noteikumiem, nepievērsa pietiekamu uzmanību apkārtnē un tās izmaiņām, brauca ar ātrumu, kas negarantē kustības drošību konkrētā situācijā (slapja brauktuve), veica priekšā braucošā transportlīdzekļa apdzīšanu, iebrauca pretējā kustības joslā, nepārliecinoties par ceļu satiksmes drošību un to, ka netiks traucēti pretimbraucošie transporta līdzekļi, kā rezultātā automašīna Audi A6 ar priekšējo daļu ietriecās pretimbraucošās automašīnas Volvo 850, valsts reģistrācijas numurs [..], kuru vadīja V.G., priekšējā daļā.

Minēto Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu un transportlīdzekļu sadursmes rezultātā automašīnas Volvo vadītājai V.G. tika nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi.

Šādas A.P. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 260.panta pirmās daļas.

Izskatot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar cietušās V.G. apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2010.gada 3.novembra lēmumu pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par kaitējuma kompensācijas nenoteikšanu un lieta šajā daļā nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.

Kasācijas sūdzību par šo lēmumu iesniedzis apsūdzētais A.P., kurš nepiekrīt tiesas nolēmumam daļā par morālā kaitējuma kompensācijas noteikšanu, kā arī tiesas noteiktajam papildsodam.

Izskatījis krimināllietas materiālus un apsvēris apsūdzētā A.P. kasācijas sūdzības motīvus, Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas lēmums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta Krimināllietu departaments konstatē, ka pirmās instances tiesā tiesas sēdē cietusī V.G. bija iesniegusi kompensācijas pieteikumu (l.1.70.-72.), kurā lūdza noteikt morālā kaitējuma kompensāciju Ls 4800 un izdevumus, kas saistīti ar juridisko palīdzību – Ls 300.

Lieta pirmās instances tiesā tika iztiesāta, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 499.pantu neizdarot pierādījumu pārbaudi.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 499.panta otro daļu, ja apsūdzētais nepiekrīt tikai kaitējuma kompensācijas apmēram un ja šis apmērs neietekmē noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju, tiesa var veikt pierādījumu pārbaudi tikai jautājumā par kompensācijas apmēru.

No pirmās instances tiesas sēdes protokola redzams, ka tiesa nolēma lietu izskatīt, neizdarot pierādījumu pārbaudi, pārbaudīt dokumentus, kas raksturo personību, un tā kā apsūdzētais atzīst faktu par kompensācijas pieteikumu, bet apmēra noteikšanu atstāja pēc tiesas ieskatiem, pārbaudīt pierādījumus daļā par kompensāciju (l.l.79.). Tiesa uzklauzījusi cietušās pārstāvja un apsūdzētā viedokli par kaitējuma kompensācijas apmēru, arī tiesas debatēs cietušās pārstāvis lūdzis pilnībā apmierināt kompensācijas pieteikumu.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu kaitējuma kompensācija apmierināta daļēji, par labu cietušajai V.G. no A.P. piedzīti Ls 300 par advokāta sniegto juridisko palīdzību. Pārējā daļā pieteikums par kaitējuma kompensāciju atstāts bez izskatīšanas.

Par pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas sūdzību bija iesniegusi cietusī V.G. (l.l.61.), lūdzot atcelt to daļā par kaitējuma kompensāciju, taisīt šajā daļā jaunu nolēmumu, ar kuru apmierināt kompensācijas pieteikumu pilnā apmērā.

Savukārt apsūdzētais A.P. apelācijas sūdzību iesniedzis nebija, arī prokurors apelācijas protestu iesniedzis nebija.

Apelācijas instances tiesa, izvērtējusi apelācijas sūdzības motīvus, nolēma pirmās instances tiesas spriedumu atcelt daļā par kaitējuma kompensācijas nenoteikšanu un lietu šajā daļā nosūtīt jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Apelācijas instances tiesa lēmuma motīvu daļā konstatējusi, ka „pirmās instances tiesa savā spriedumā norāda, ka cietušās pieteikumu ir izvērtējusi, un atzīstot, ka, tā kā Krimināllikuma 260.panta 1.daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums klasificējams kā kriminālpārkāpums - kā vieglāka noziedzīgā nodarījuma kategorija, cietušās pieteikums par morālā kaitējuma kompensāciju apmierināms tikai tajā daļā, ko viņa var saņemt no apdrošināšanas kompānijas”. Apelācijas instances tiesa izdarīja secinājumu, ka šis „Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas izdarītais atzinums ir pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 26.nodaļu, kā arī ar Augstākās Tiesas Senāta atzinumiem par morālā kaitējuma kompensācijas apmēra noteikšanu”. Savu viedokli tiesa pamatoja ar Senāta Krimināllietu departamenta lēmumiem lietās Nr. SKK-269/2007, SKK-8/2010, kā arī Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumu lietā Nr. SKA-104/2010.

Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesa izdarījusi kļūdainu secinājumu, norādot, ka pirmās instances tiesas spriedumā pretēji Kriminālprocesa likuma 352.panta pirmās daļas 2.-5.punkta prasībām nav izvērtējusi cietušās V.G. pieteikto kaitējuma kompensāciju. Šāds pirmās instances tiesas detalizēts kaitējuma kompensācijas vērtējums ir atrodams tās sprieduma 2.-3.lapā (l.l.84.-85.). Senāts konstatē, ka pirmās instances tiesa spriedumā ir vērtējusi gan pieteiktā materiālā kaitējuma, gan morālā kaitējuma atlīdzināšanu, tostarp tā apmēru. Senāts konstatē, ka pirmās instances tiesa kļūdaini sprieduma rezolutīvajā daļā norādījusi, ka „pārējā daļā pieteikumu par kaitējuma kompensāciju atstāt bez izskatīšanas”, jo no sprieduma motīvu daļas redzams, ka faktiski pārējā daļā pirmās instances tiesa nolēmusi kaitējuma kompensāciju nenoteikt, papildus norādot, ka, „ja cietušais uzskata, ka ar kompensāciju nav atlīdzināts viss radītais kaitējums, viņam ir tiesības prasīt tā atlīdzināšanu Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā”.

Ievērojot iepriekš minēto, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti secināja, ka pirmās instances tiesa pieļāvusi „būtisku kriminālprocesa (acīmredzot domāts – Kriminālprocesa likuma) pārkāpumu, ko apelācijas instances tiesa nevar novērst, jo tiesa kaitējuma kompensāciju neizlēma pēc būtības, atstājot tiesības prasīt tā atlīdzināšanu Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā”.

Turklāt 2007.gada 1.marta lēmumā lietā Nr. SKK-96/2007 Senāta Krimināllietu departaments norādījis, ka „no Kriminālprocesa likuma normām, kas regulē tiesas apspriedē izlemjamos jautājumus un galīgā nolēmuma saturu, izriet, ka tiesa, izlemjot jautājumu par kompensācijas pieteikumu, var apmierināt (piedzīt) prasību par kaitējuma atlīdzību, neapmierināt (noraidīt) to, atstāt bez izskatīšanas pieteikumu par nodarījuma rezultātā radītā kaitējuma atlīdzināšanu un (vai) nenoteikt kompensāciju. Kompensācijas nenoteikšana vai pieteikuma atstāšana bez izskatīšanas neliedz personai tiesības prasīt kaitējuma atlīdzināšanu civiltiesiskā kārtībā jeb Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Tāpat, ja cietušais uzskata, ka ar kompensāciju kriminālprocesā nav atlīdzināts viss radītais kaitējums, viņam ir tiesības prasīt tā atlīdzināšanu Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā”.

Senāta Krimināllietu departaments vērš uzmanību uz tā 2011.gada 20.janvāra lēmumā lietā Nr.12/11 norādīto, ka „tiesas nolēmums par kompensācijas nenoteikšanu kriminālprocesā vai kompensācijas pieteikuma atstāšanu bez izskatīšanas, kā tas ir attaisnojošā spriedumā, visos gadījumos nenozīmē, ka tiesa nav izskatījusi pēc būtības kompensācijas pieteikumu, ja vien no tiesas sēdes protokola nav redzams, ka tiesa vispār atstājusi bez ievēribas kompensācijas pieteikumu vai cietušais nav iesniedzis pierādījumus par kaitējuma esamību un apmēru, ja

likums uzliek par pienākumu cietušajam pierādīt šos apstākļus". Konkrētajā lietā morālā kaitējuma nodarīšana cietušajam tiek prezumēta, bet tās apmēru nosaka tiesa.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 566.pantu, ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, konstatē šā likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu, vai kādu citu būtisku šā likuma pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, tā pieņem lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai citā sastāvā.

Tā kā pirmās instances tiesa, izskatot lietu, bija vērtējusi pierādījumus daļā par kaitējuma kompensācijas, tostarp morālās kompensācijas, noteikšanu un apmēru, apelācijas instances tiesa nepamatoti norādīja uz būtisku kriminālprocesa pārkāpumu (bez atsauces uz konkrētu Kriminālprocesa likuma pantu, tā daļu vai punktu), jo tā pati varēja izvērtēt morālās kaitējuma kompensācijas noteikšanas vai nenoteikšanas pamatotību.

Apelācijas instances tiesa savā lēmumā atsaukusies uz Senāta Krimināllietu departamenta 2007.gada 20.aprīļa lēmumu lietā Nr. SKK-269/2007, 2010.gada 4.februāra lēmumu lietā Nr. SKK-8/2010, kā arī uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.februāra spriedumu lietā Nr.104/2010. Senāta Krimināllietu departamenta ieskatā nepamatota atsaušanās uz tā lēmumiem maldina kriminālprocesā iesaistītās personas.

Senāta Krimināllietu departaments norāda, ka konkrētā gadījumā tiesa nevietā atsauksies uz Senāta Krimināllietu departamenta 2007.gada 20.aprīļa lēmumu lietā Nr. SK-269/2007, jo šajā lietā Senāts izteicies par Kriminālprocesa likuma 26.nodaļas tiesību normu piemērošanu situācijā, kad noziedzīgais nodarījums izdarīts pēc 2005.gada 1.oktobra, kad spēkā stājās Kriminālprocesa likums, taču vēl pirms grozījumu izdarīšanas Civillikuma 1635.pantā, kas stājās spēkā 2006.gada 1.martā.

Apelācijas instances tiesas lēmumā minēts, ka Senāta Krimināllietu departamenta 2010.gada 8.februāra lēmumā norādīts, ka Latvijas Republikā nav noteikti normatīva līmeņa kritēriji morālās kompensācijas apmēra Kriminālprocesa likuma 352.panta izpratnē, tāpēc tiesai ar īpašu atbildību jāizvērtē gan noziedzīgā nodarījuma raksturs un smagums, morālā aizskārums, dziļums un publiskums, kā arī citi konkrētā lietā nozīmīgi apstākļi. Senāts atzīmē, ka papildus minētajai tēzei lēmumā norādīts, ka, lemjot par morālās kaitējuma kompensācijas apmēru, jāievēro samērīguma princips un tas, ka morālā kaitējuma kompensācija ir tikai viens no kompensācijas veidiem un neaizstāj cietušā mantai un veselībai nodarīto kaitējumu.

Apelācijas instances tiesa lēmuma motīvu daļā atsaukusies uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.februāra spriedumā lietā Nr. SKA-104/2010. Taču no šīs atsauces nav saprotams, kādus secinājumus par to saistībā ar konkrēto lietu tiesa ir izdarījusi.

Turklāt Senāta administratīvo lietu departamenta spriedums balstīts uz Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma normām par tiesībām uz atbilstīgu atlīdzinājumu administratīvajā procesā.

Senāta Krimināllietu departaments konstatē, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 566.panta nosacījumu pārkāpumu, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Ievērojot iepriekš norādīto, Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas lēmumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu, tāpēc tas atceļams un lieta nosūtāma izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norādījis, ka nepiekrīt tiesas noteiktajam papildsodam. Senāta Krimināllietu departaments norāda, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 569.pantu kasācijas sūdzību iesniedz par apelācijas instances tiesas nolēmumu, nevis par pirmās instances tiesas spriedumu. Kā redzams no tiesu nolēmumiem, sods, tostarp papildsods, apsūdzētajam A.P. tika noteikts ar pirmās instances tiesas spriedumu. Apelācijas sūdzību apsūdzētais A.P. neiesniedza, tādējādi neapstrīdot pirmās instances tiesas noteikto sodu. Ar apelācijas instances tiesas lēmumu pirmās instances spriedums šajā daļā atstāts negrozīts. Līdz ar to šajā daļā apsūdzētais A.P. tiesas nolēmumu apstrīdēt nevarēja.

Vadoties no Kriminālprocesa likuma 585. un 587. panta, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments

n o l ē m a

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 3.novembra lēmumu atcelt un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Lēmums nav pārsūdzams.